

Инсоният тарихида осмон жисмларига — куёш, ой ва сайёраларга нисбатан алоҳида хурмат ва диний эътиқодлар шаклланиган. Ушбу кўринишнинг энг ёрқин намуналаридан бири — Сатурн сайёрасига (Зухал) сигинишдир. Кадимги цивилизацияларда Сатурн нафақат астрономик жисм, балки илохий куч, қонунлар соҳиби, вақт бошқарувчиси сифатида тасаввур этилган. Унга бағишлаб бутлар ясалган, ибодатлар амалга оширилган. Исломи таълимоти эса буни қатъий рад этиб, ширк деб баён қилган.

Кадимги маданиятларда Сатурнга сигиниш

Рим мифологиясида

Кадимги Римда Сатурн (Saturnus) қишлоқ хўжалиги, ҳосилдорлик ва вақт илаҳи сифатида тан олинган. У Юпитернинг (Зевснинг римча номи) отаси деб эътиқод қилинган. Ҳар йили декабр ойида “Saturnalia” деб номланган байрам ўтказилган. Бу байрамда хурмат, қурбонлик, қўшиқ ва танқидсиз эркинлик руҳлари ҳукмрон бўлган.

Бобил ва Халдейларда

Кадимги Бобил ва Халдей цивилизацияларида Сатурн “Кайван” (Kēwān) деб аталган. У қора қучлар, чегара ва жазо рамзи сифатида қаралган. Жоду ва астрологик маросимлар айнан Сатурнга қараб ўтказилган.

Яхудий манбаларида (Амус 5:26)

Библияда, хусусан Амус 5:26 да шундай дейилади:

"Сизлар Малкам бутингизни, Кийун худойингизни ва улар учун ясаган тасвирларингизни кўтариб юрдингиз."

Ушбу оятдаги "Кийун" номи яхудий тафсирчилар (Малбим, Радак ва бошқалар) томонидан Сатурн сайёраси билан боғланган. Улар таъкидлашича, айрим кадимги яхудийлар сайёраларга, жумладан Сатурнга сигинишга оғанлар.

Хинд мифологиясида

Хиндистонда Сатурн "Шани" деб аталади ва Шани Девата номи билан эътикод қилинади. У карма (амал натижалари), жазо, кечиктириш ва интизом рамзи ҳисобланади. Шанба куни — "Шани дева куни" сифатида нишонланади.

Ислом манбаларда Сатурнга сигинишга муносабат

Куръондаги умумий ман этиш

Куръони Каримда сайёралар, қуёш ва юлдузларга сигиниш қатъий ман этилган.

Масалан, Фуссилат сураси, 37-оятда шундай дейилади:

"Офтобга ҳам, ойга ҳам сажда қилманг. Агар Аллоҳга иймон келтирган бўлсангиз, уларни яратган Зотга сажда қилинг."

Ибн Жарир ат-Табарий тафсирида

Табарий, Аъроф сураси 148-оятда Мусо (а.с.)нинг қавми ясаган бузук бут ҳақида айтар экан, шундай дейди:

"Бану Исроил орасида Сатурн сайёрасига нисбатан муайян тасвирлар ва ҳайкаллар ясалган. Улар буни илохий қуч деб билган ва мисрликлардан астрологик таъсирни қабул қилганлар."

Ибн Касир тафсирида

Ибн Касирнинг таъбирига кўра, Мусо (а.с.)нинг қавми Мисрдаги бутпарастлик таъсирида бўлиб, Сатурнни бузук шаклида тасвирлашга уринишган, чунки улар уни илохий қувват деб ҳисоблашган.

Имом Куртубий тафсирида

Куртубий "Кийун" номи ҳақида шундай дейди:

“Айрим кавмлар сайёралар ва юлдузларга сигинишни жорий килган. Улар хар сайёрага тасвир ясаган, Кийун эса Сатурн деб аталган.”

Кадимги цивилизациялар (Рим, Бобил, яхудий гурухлар, Хиндистон) тарихи давомида Сатурн сайёрасига илохий куч деб караш, бутлар ясаш, байрамлар ўтказиш каби ишлар амалга оширилган. Баъзи кадимий яхудий кабилалари хам бу жахолатга огган.

Ислом эса ушбу амалиётларни мутлако инкор этади ва уларни ширк, яъни Аллохдан бошкани илох деб билиш деб хисоблайди. Куръон ва тафсирлардан маълум бўлишича, осмон жисмларига ибодат килиш – инсон фитратига зид, акл ва вахийга хилоф иш хисобланади.

Исроил байрогидаги юлдуз — яъни Довуд юлдузи (Hebrew: ☸ Magen David) — кўпинча яхудийлик рамзи сифатида танилса-да, унинг тарихи ва маънавий илдизлари анча кадимга бориб такалади. Исроил байрогидаги бу юлдузнинг бутпарастлик билан боглик илдизлари хакида куйидагиларни айтиш мумкин:

Довуд юлдузининг илк пайдо бўлиши:

- Археологик далилларга кўра, бу олти нурли юлдуз (иккита тескари учбурчак) турли маданиятларда, жумладан, Кадимги Миср, Бобил, Хиндистон ва Хитойда хам ишлатилган.
- Яхудийликда эса у кейинги асрларда, асосан каббалистик (яхудий мистицизми) анъаналарда пайдо бўлган.

Амус 5:26 ва "Кийун" билан богликлик:

- Танахда (Яхудийларнинг Кадимий Ахди) Амус пайгамбар: “Сизлар Кийун номли худойингизнинг юлдузини кўтариб юрдингиз...” (Амус 5:26)

- Бу Кийун номи баъзи тафсирчилар томонидан Сатурн сайёрасига ишора деб таъкидланган. Уларнинг юлдузи бут сифатида кўтариб юрилгани айтилади.
- Ислом тафсирчилари хам бу бутлар Сатурн рамзида ясалгани ва у пайтларда сайёраларга сигиниш урфи борлиги хакида ёзишган.

Ислом уламолари таърифи:

- Ибн Жарир ат-Табарий, Ибн Касир, ва Куртубийлар Амус 5:26даги "Кийун"ни Сатурн билан боглайди ва у бут сифатида кўтариб юрилганини таъкидлайди.
- Улар таъкидлашича, яхудийлар баъзи пайтларда осмон жисмларига сигинишга киришиб кетган.

Хуллас, Исроил байрогидаги Довуд юлдузи:

- Хозирги пайтда яхудийлик рамзи сифатида расмийлашган;
- Лекин тарихий илдизлари бутпарастлик ва сайёраларга сигиниш билан боглик бўлган;

- Амус 5:26 ва исломий тафсирларга кўра, бу юлдуз шакли Сатурн (Кийун) бутининг рамзи бўлган.

Абу Муслим (профессор, тадкокотчи)